

L'EXPERIÈNCIA DE L'ENSENYAMENT DE LA LLENGUA
A L'AULA D'ACOLLIDA
MARCEL FITÉ i MONTSERRAT GUIXER

Introducció

Aquesta comunicació és filla de dues circumstàncies. Per una banda, recull algunes de les experiències viscudes en la nostra pràctica docent quotidiana a l'aula d'acollida de l'IES Apelles Mestres de l'Hospitalet de Llobregat. Per una altra, el seu contingut ha estat experimentat, valorat, formalitzat i sistematitzat gràcies a les llicències d'estudi de què vam gaudir, respectivament, els cursos 2007-2008 i 2008-2009. El treball desenvolupat durant el període d'aquestes dues llicències ens va permetre reflexionar sobre la nostra pràctica docent i seleccionar, classificar i experimentar un seguit de materials destinats a assolir dos dels principals objectius que ens havíem proposat i que feia temps que ens preocupaven:

- a) Aconseguir que l'ensenyament de la llengua fos també ensenyar a usar la llengua, de tal manera que cada alumne aprengué i fes seva l'estructura de la llengua, tot practicant-ne les quatre habilitats fonamentals (Comprensió Oral, Expressió Oral, Comprensió Escrita, Expressió Escrita). Havien de ser activitats de caire interpersonal, és a dir, que exigissin la participació del professorat i de la resta de l'alumnat. Activitats basades en el fet d'actuar conjuntament, en el fet de ser efectuades, sentides, viscudes en una determinada situació convivencial.
- b) Fer que aquest ensenyament no fos una càrrega feixuga i rutinària, sinó un ensenyament viu i participatiu, incentivador i molt comunicatiu, sense que això volgués dir poc seriós o mancat de l'esforç imprescindible.

L'aula d'acollida. Context lingüístic

Des del curs 2005-2006 treballem a l'aula d'acollida de l'IES Apelles Mestres de l'Hospitalet de Llobregat. Des d'aleshores, un centenar llarg d'alumnes nouvinguts han anat passant cada any per aquesta aula, procedents d'arreu del món, amb una gran diversitat lingüística.

Avui a Catalunya hi ha amplis sectors de l'alumnat que disposen d'un accés difícil a l'ús del català més enllà del marc escolar, a causa, entre altres raons, de la distribució demogràfica, de l'especial configuració lingüística de l'espai comunicatiu català —amb una clara hegemònia de la llengua castellana— i de les normes d'ús lingüístic heretades d'èpoques en què el català era una llengua d'ús fortament restringit. I això, tant pel que fa a una part important de l'alumnat fill de la immigració del darrer terç del segle xx —que a les zones urbanes sol tenir com a llengua de relació habitual el castellà— com pel que es refereix als joves estudiants procedents de la immigració recent.

Dins d'aquest darrer col·lectiu —lingüísticament molt heterogeni— hi ha també en moltes zones —com ara la de l'Hospitalet, en què que nosaltres treballem— un tant per cent molt elevat d'alumnes castellanoparlants, procedents de l'Amèrica Llatina. Aquestes circumstàncies, juntament amb un model d'ús lingüístic encara força vacil·lant als centres de secundària, provoca una tendència a l'anivellament cap al castellà, per més que des de les aules d'acollida i d'altres instàncies s'intenti equilibrar la situació. Avui, en molts d'aquests centres, l'ús del català es veu gairebé exclusivament restringit als contextos acadèmics, i queda exclòs no sols dels extraescolars, sinó fins i tot d'espais tan importants per a la llengua oral i col·loquial com ho són el pati o els passadissos.

L'aula d'acollida. Evolució històrica

En un primer moment, a la nostra aula d'acollida, només comptàvem amb alguns dossiers que s'havien anat elaborant i amb un seguit de materials que vam córrer a preparar. Cap a mig curs, però, va aparèixer la possibilitat d'incorporar els primers ordinadors a l'aula i,

amb ells, els materials de suport que oferia l'espai LIC (molts d'ells jocs interactius, prou útils a l'hora de complementar la feina que dúiem a terme).

Pel que fa als materials que anàvem preparant i incorporant a la tasca docent, voldríem subratllar els exercicis d'audició, comprensió i expressió, centrats en les festes populars (la Castanyada, Nadal, Carnestoltes, Sant Jordi, etcètera), el material pensat per fomentar la comprensió i l'expressió orals i escrites i la vinculació amb l'entorn i les altres matèries, com ara vídeos amb fragments de naturals, de socials, etcètera, els treballs sobre la projecció de pel·lícules relacionades amb la literatura juvenil (*L'Illa del tresor*, *Alícia al país de les meravelles*, *La volta al món en 80 dies*, etcètera) i, d'una manera molt especial, els jocs de caire interpersonal, poc o molt relacionats amb les activitats que dúiem a terme a l'aula d'acollida.

Aquesta darrera activitat, els jocs interpersonals, de seguida ens va semblar d'una gran utilitat i eficàcia: feia parlar els alumnes en un context artificios, però molt proper als contextos reals i, a més a més, semblava agradar-los d'una manera especial. Aviat vam sentir la necessitat d'ampliar-ne el repertori i, sobretot, d'adaptar-los al currículum de l'aula, de sistematitzar-los. A mesura que anàvem avançant, però, ens anaren sorgint un seguit de dubtes:

-Avui, a través de la xarxa —pensàvem—, els nostres centres i, per tant, també les aules d'acollida disposen d'una quantitat progressiva, gairebé ingent —inimaginable no fa gaires anys— de jocs i de material lúdic, procedent d'arreu del món. Quin sentit tenia fer-ne una recopilació més, destinada a l'aula d'acollida?

-Era un lloc idoni, l'aula d'acollida, per jugar-hi? No podria ser que els jocs acabessin resultant una excusa per evitar el treball escolar? No acabarien relaxant i esvalotant la convivència i la necessària tranquil·litat de l'aula? Era realment útil el joc per a l'aprenentatge de la llengua?

Va ser en el marc d'aquestes inquietuds i en el de la constatació que un determinat tipus de jocs era d'una gran utilitat i eficàcia per treballar l'expressió oral dels alumnes nouvinguts que vam decidir aprofundir en el tema. Gràcies a les llicències d'estudi, vam poder

elaborar un petit corpus que és el que avui en agradaria moltíssim poder comentar i compartir amb tots vosaltres. Per raons de temps, però, només us sintetitzarem les conclusions a què vam arribar.

Conclusions

1. El joc és una constant en totes les cultures. La paraula *joc*, però, té un camp semàntic molt ample i ambigu. En parlar de joc i d'escola, convé delimitar amb la màxima precisió l'abast del terme.
2. La tendència humana a jugar fa que el potencial del joc sigui enorme. Des del món de l'educació, cal aprofitar i potenciar el seu vessant positiu. Cal distingir clarament entre jocs de llengua, jocs interactius i jocs interpersonals.
3. La revolució tecnològica i la reducció dels espais disponibles, temps enrere aprofitats per jugar, han posat en qüestió l'antiga separació que existia entre els carrers i els centres educatius.
4. La distinció entre joc i treball avui ha perdut la vella rigidesa que la caracteritzava. El que importa, més que el que es fa, és la manera com es fa. El treball dut a terme d'una manera lúdica, agradable, és el que més s'acostaria a la idea d'art.
5. Els antics prejudicis en contra del joc a les aules avui no tenen cap consistència. Pedagogs que van des de J. Dewey fins a J. Brunner ho ratifiquen.
6. És fonamental que tant l'alumnat com, sobretot, el professorat entenguin i assumeixin que les dues finalitats del joc a classe (divertir-se i aprendre) van estretament lligades.
7. El joc, en requerir l'existència d'unes regles assumides per les persones que hi participen, és una eina útil per al desenvolupament personal i per a la millora de la convivència.

8. L'analogia entre el joc i el llenguatge fa d'aquell un instrument, un mitjà, de primera magnitud per a l'aprenentatge de la llengua. Per aprendre a usar-la. Per ensenyar una llengua, exactament com per ensenyar un joc, és imprescindible la pràctica.
9. L'objectiu del treball curricular, en les assignatures de llengua, sol ser que l'alumnat acabi aprenent la llengua, les seves regles i les seves característiques. És un objectiu a llarg termini.
10. L'objectiu, en el treball escolar impregnat d'esperit lúdic, és que l'alumne entengui, parli, llegeixi i escrigui diàriament la llengua d'una manera agradable i entretinguda. Per fer això, cal que estigui molt implicat en el que fa i la millor manera d'aconseguir-ho és que el que fa a l'aula li agradi i l'atregui.
11. Aquest és un objectiu immediat, que cal preparar curosament, vetllar-lo i avaluar-lo diàriament. L'aprenentatge de la llengua que aquesta pràctica comportarà s'obtindrà més com una conseqüència de l'assoliment progressiu dels objectius immediats que no pas en funció d'uns objectius llunyans.
12. Tot això implica una avaluació constant del que es fa i de com es fa.
13. La tasca fonamental del professorat, doncs, és implicar l'alumnat en els jocs d'aprenentatge. El seu gran repte és fer-lo passar d'ésser passiu a element participatiu.
14. El treball lúdic acostuma a ser percebut d'una manera globalment positiva. A l'aprenent li sol quedar una idea agradable d'allò que ha après, més per la manera com ho ha après que no pas pel que ha après.
15. L'efectivitat i l'afectivitat van estretament lligades, en l'educació i, molt especialment, en l'aprenentatge de la llengua. Creiem, doncs, que l'ensenyament lúdic de la llengua, difícil i molt laboriós, resulta però d'una gran eficàcia.

Resultats obtinguts

La part pràctica del treball consta de 130 jocs per a la comunicació, més 16 jocs per a la convivència. Tots aquests jocs han estat traduïts i redactats de la manera més planera i entenedora que ens ha estat possible. El títol, quan n'hi havia més d'un, hem procurat que fos el més conegut i en els casos en què ens ha calgut improvisar-lo hem optat pel més descriptiu.

La part teòrica del treball, els jocs per a la convivència i un primer recull de jocs per a la comunicació els podeu trobar a la pàgina:

<http://www.xtec.es/sgfp/licencies/200708/memories/1793m.pdf>

El recull va precedir per un índex en què s'indica: el nom del joc, el nivell al qual correspon, les habilitats comunicatives que s'hi treballen, la vinculació amb el currículum de l'aula d'acollida i la vinculació amb les altres àrees.

BLOC

El recull dels 130 jocs el podeu consultar al nostre bloc:
<http://apelesmestresacollida.blogspot.com>

Al bloc, els jocs estan classificats amb «etiquetes». «Etiqueta» és la paraula que fa servir *blogspot* per a organitzar els *posts*, en aquest cas els jocs. Cada joc té 3 o 4 etiquetes. La virtut del bloc és que els jocs queden classificats en totes les etiquetes que els assignes i es poden buscar amb diversos criteris. Les etiquetes són:

1. *Jocs de primer, segon i tercer trimestre*

Els jocs d'aquest bloc són de nivell inicial i estan programats d'una manera progressiva per treballar-los per trimestres, tot seguint el mateix itinerari que hem dut a terme durant l'experimentació. Els de nivell inicial 1 corresponen als que hem experimentat al primer trimestre; els de nivell inicial 2, als del segon trimestre, i els de nivell inicial 3, als del tercer trimestre. Dintre d'un nivell inicial, els jocs van evolucionant al llarg del curs i es van adaptant al ritme i a les possibi-

litats del grup. Els del primer trimestre són més senzills; després van guanyant en complexitat, tot i que sempre hem volgut assegurar la seva comprensió.

2. *Jocs PIC*

Són jocs per a la presentació, interrelació i cohesió grupal, i els hem abreujat com a «Jocs PIC». Hem observat que, quan es juga a la classe, el grup es cohesionava, es facilita la interrelació entre l'alumnat i el professorat i es desenvolupa la capacitat d'imaginació i la creativitat. El joc és una eina fonamental de treball intercultural, ja que fomenta l'intercanvi, l'acceptació de les diferències i de la riquesa i varietat cultural. Aquestes activitats ens han ajudat, per exemple, a aprendre'ns els noms: el nom és molt important, és allò que ens identifica, i, per tant, si ens oblidem del nom d'un noi o d'una noia, d'alguna manera li pot semblar que no el tenim present.

3. *Jocs per a l'aprenentatge dels continguts bàsics de la llengua*

Són jocs per a treballar la llengua d'una forma global o algun dels seus aspectes: lèxic, ortografia, morfologia i sintaxi... Agrupem aquestes activitats en 8 temes significatius, funcionals per a l'alumnat i que responen a les necessitats de la vida quotidiana: l'aula, l'institut, el cos, els vestits, la família, la casa i les botigues. Aquestes activitats també tenen una etiqueta que les identifica: lèxic de la classe, de l'institut, del cos, dels vestits, de les relacions familiars, de la casa, de les botigues i del menjar.

4. *Activitats amb programa de presentació*

Quan treballem amb els dossiers, l'alumnat va treballant d'una manera autònoma. Això vol dir que tothom va fent i que, de tant en tant, ens aturem per comentar, revisar o corregir un exercici del quadern que tothom ha de tenir fet. Prèviament, ho avisem perquè tothom el tingui a punt. Treballem amb el canó de l'aula. Projectem a la pantalla de l'aula l'exercici del quadern sense completar. Anem treballant les solucions, les comentem i les projectem a la pantalla. Repetim aquesta operació fins a completar totes les paraules de l'exercici. Cal vetllar perquè tothom faci bé la revisió. És una correcció com les de

«tota la vida», però hem constatat que amb aquesta mecànica s'agilita la feina, s'aconsegueix unificar el ritme de revisió i l'alumnat s'hi engresca. Haver fet l'exercici prèviament al quadern facilita la desinhibició imprescindible a l'hora d'expressar-se i de participar en la revisió dels exercicis. Pensem que és una manera de combinar els elements lúdics amb els pròpiament d'aprenentatge, sense reduir el nivell d'exigència.

5. *Jocs de sempre*

Són jocs com ara la mona, el burro, les famílies, els vaixells, el bingo, la frase maleïda... que es poden aplicar a qualsevol tema.

6. *Jocs de la televisió*

Són adaptacions «casolanes» de jocs que es fan actualment a alguna cadena de TV i que són a l'abast de l'alumnat: *Passaparaula*, *El bocamoll*, *Fem ganyotes!*

7. *Festes tradicionals*

La Castanyada, Nadal, Carnestoltes, Pasqua, Sant Jordi... Al voltant d'aquestes diades organitzem un seguit de jocs i d'activitats, a través dels quals intentem que l'alumnat es familiaritzi amb les nostres festes.

8. *Contes i llegendes*

El conte de la castanyera, l'assemblea a la fusteria, la llegenda de Sant Jordi... un conte o una llegenda, coneguts o no, ens serveixen per muntar un seguit d'activitats: teatre llegit, karaoke i jocs diversos.

La fitxa dels jocs

Cada joc té una fitxa composta dels apartats següents:

- NOM (On se'ns indica el nom del joc. Si hi havia més d'un nom, hem procurat que fos el més conegut i en els casos en què ens ha calgut improvisar-lo hem optat pel més descriptiu.)

- TEMA (On se'ns explica de què va el joc.)
- OBJECTIUS (On se'ns indica què es pretén amb aquell joc.)
- PARTICIPANTS (On se'ns informa sobre l'edat mínima que han de tenir els participants.)
- LLOC (On s'especifica el lloc més indicat per a dur a terme el joc: l'aula, el pati, el carrer...)
- MATERIALS (On s'assenyalen els materials que caldrà dur preparats per a portar a terme el joc.)
- ESCALFAMENT (Aquesta és una part importantíssima: s'hi explica el que cal fer per tal d'atreure l'interès de l'alumnat, de captar-lo, de fer que s'impliqui en el joc.)
- EXPLICACIÓ (On s'explica com s'ha de portar a la pràctica el joc.)
- VALORACIÓ I SUGGERIMENTS (En aquest apartat, s'informa del resultat de l'experimentació: es dona informació sobre el nivell lingüístic a què va destinat el joc, sobre les habilitats comunicatives que s'hi treballen, sobre la durada del joc, sobre la valoració que se'n va fer, sobre la data en què es va experimentar i sobre les possibles propostes o suggeriments que l'experimentació hagi pogut generar.)

Fitxa d'avaluació contínua

1. Accepta les regles del joc.
2. Respecta les normes de convivència: els altres, el torn de paraula.
3. Participa.
4. S'esforça per emprar la llengua (sempre, de vegades, mai).
5. Col·labora amb el grup.
6. Cooperava amb el professorat.
7. Elabora correctament els materials i els arxiva en acabar.
8. Treballa, quan cal, amb autonomia.
9. Mostra iniciativa, interès, s'implica en el joc.
10. Altres.
11. Total.

Model de fitxa d'avaluació diària

Cognoms i nom	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

L'aplicació a l'aula. Exemples pràctics

Deia Sant Agustí: «Què és, doncs, el temps? Si ningú m'ho demana, ho sé; si ho vull explicar a qui ho demana, no ho sé». Doncs bé, una cosa semblant passa amb el joc i la seva praxi. Així, farem cas de Wittgenstein i ens acostarem a la coneixença de l'aplicació del joc a l'aula de la millor manera que hi ha: jugant-hi.

ANNEX

La paraula joc ha generat molta confusió. El joc que us proposem consisteix a classificar les parelles de grups nominals que segueixen en les dues columnes de sota, encapçalada l'una per la paraula *joc* i l'altra per la paraula *treball*. Les respostes convé que siguin espontànies, aproximatives, més sentides que raonades, i pensades per a un context

NOM

Com fer un llibre

TEMA

Els alumnes i les alumnes, a partir d'un model que presenta el professor o professora, confeccionen un llibret.

OBJECTIUS

Seguir unes instruccions. Fer unes pràctiques manuals. Treballar i millorar l'EO, l'EE, la CO i la CE.

PARTICIPANTS

Un grup, una classe..., a partir de 12 anys.

LLOC

Aula.

MATERIALS

Full preparat pel professor/a. Paper i bolígraf.

ESCALFAMENT i PREPARACIÓ

El professor o professora porta imatges de com s'ha escrit al llarg de la història: en fang, en paper, en paper, etc. Pregunta quines d'aquelles maneres coneixen, quins avantatges i inconvenients hi veuen en cada material. Com creuen que s'escriurà en el futur, etc.

Tot seguit, el professor/a pregunta a l'alumnat si els agradaria fer un llibre. Si ho troben fàcil o difícil, etc. A continuació els mostra el que ell ha fet. El llegeixen i comenten.

EXPLICACIÓ

Tot seguit el professor o professora facilita una fotocòpia a cada alumne i, a partir d'una que se'n reserva, els ensenya a confeccionar-se el llibre. Aquí és molt important la manera com es donen les instruccions. Cal que els alumnes dobleguin el paper amb la màxima precisió: primer per la meitat en sentit horitzontal, a continuació, altre cop per la meitat en el mateix sentit i, finalment, altre cop per la meitat, però

ara en sentit vertical. Una vegada ben assenyalats els plecs, es procedeix a fer un trauc al full, per la línia del doblec vertical, de tal manera que uneixi els tres plecs horitzontals. Fet això ja es pot muntar el llibre.

1. **Nivell:** Inicial, 2.
2. **Habilitats comunicatives:** (CO, EO, CE, EE).
3. **Durada:** 20-25 minuts.
4. **Valoració:** El nivell és l'adequat, la resposta de l'alumnat, molt bona.
7. **Data d'experimentació:** (13-3-08).
8. **Suggeriments:** És convenient facilitar als alumnes un full en blanc i proposar-los que muntin la maqueta d'un llibre. A continuació es formen tres o quatre grups a la classe (segons el nombre d'alumnes) i se'ls suggereixen temes perquè n'escullin un cada grup (Com aprovar un examen? Com fer molts amics? Com passar un cap de setmana divertit? Com fer la guitza a algú?, etc.).

NOM

L'estel de sis puntes

TEMA

Consisteix a endevinar una sèrie de dades referides al professor o professora o a alguns dels alumnes.

OBJECTIUS

Conèixer algunes de les persones del grup, més enllà de les dades inicials (nom, cognoms, etc.). Treballar l'EO i la CO.

PARTICIPANTS

Un grup, una classe..., a partir de 12 anys.

LLOC

Aula.

MATERIALS

Pissarra i guix.

ESCALFAMENT

A partir de fotos i altres materials presentarem el vocabulari de l'estel que presentarà el professor.

EXPLICACIÓ

Es dibuixa a la pissarra un estel de sis puntes. A cada angle s'hi escriu una dada (any de naixement, nom de familiars, amics, països, etc.) relacionada amb l'autor/a de l'estel. La resta del grup han d'endevinar —per mitjà de preguntes— la relació entre les dades i l'autor/a.

PROPOSTES

Un cop resolt l'estel del professor/a, pot passar algun alumne/a a fer el seu a la pissarra.

També es pot plantejar que cadascú faci el seu en un full de paper i que juguin a endevinar-lo per parelles.

VALORACIÓ I SUGGERIMENTS

1. **Nivell:** Inicial,1.
2. **Habilitats comunicatives:** (CO i EO).
3. **Vinculació curricular:** coneixement i relació grupal.
4. **Vinculació amb altres àrees:** Tutoria, socials.
5. **Durada:** 20-25 minuts.
6. **Valoració:** El nivell és l'adequat, la resposta de l'alumnat, molt bona.
7. **Data d'experimentació:** (15-11-07).

NOM

Els tres estels (passat, present i futur)

TEMA

Aquest joc ens permetrà conèixer aspectes del passat del present i del futur dels integrants del grup.

OBJECTIUS

Aprofundir en el coneixement dels integrants del grup. Facilitar als altres aquella informació sobre un mateix (passat, present i expectatives) que consideri més rellevant. Treballar l'EO, la CO, l'EE i la CE. Verbs en passat, present i futur.

PARTICIPANTS

Un grup, una classe..., a partir de 12 anys.

LLOC

Aula.

MATERIALS

Un full de paper, preparat per les dues cares (A i B).

ESCALFAMENT

A partir de fotos i altres materials presentarem el vocabulari de la cara A.

EXPLICACIÓ

Cada alumne rep un full horitzontal per la cara A (encara que, per tal d'evitar dispersió, no hi ha de constar el nom de la cara). En aquesta cara hi haurà un requadre per a posar-hi el nom, on hi haurà escrit el nom del professor o professora. D'aquest requadre en surten tres fletxes que van cadascuna a un estel de cinc puntes, Al centre de l'estel de l'esquerra hi dirà PASSAT, al del mig, PRESENT i al de la dreta FUTUR. A cada punta dels estels el professor hi haurà escrit una dada (any de naixement, nom de familiars, amics, països, preferències, expectatives, records, etc.) referida a la seva persona. Els alumnes, per parelles, hauran de fer preguntes fins que endevinin totes les dades.

Tot seguit els demanem que girin el full. En aquesta cara els alumnes es trobaran el mateix esquema dels tres estels presidits pel requadre on cadascú escriurà el seu nom. Se'ls demana que pensin una mica i que omplin amb els seus records, les seves circumstàncies actuals i les seves expectatives de futur les puntes dels tres estels. Tot seguit,

per parelles (que s'aniran intercanviant a mesura que completin els estels) juguen a endevinar les dades dels altres companys.

VALORACIÓ I SUGGERIMENTS

1. **Nivell:** Inicial, 2 (seria més indicat treballar-lo al nivell 3).
2. **Habilitats comunicatives:** (CO, EO, CE i EE).
3. **Vinculació amb altres àrees:** Tutoria.
4. **Durada:** 10-15 minuts.
5. **Valoració:** El nivell és l'adequat, la resposta de l'alumnat, molt bona, encara que el nivell resulta una mica elevat.
6. **Data d'experimentació:** (10-1-08).
7. **Suggeriments:** Es pot aprofitar l'exercici per a repassar aspectes del camp semàntic de la família, del lloc de procedència, de residència, de preferències, etc. És convenient que els alumnes tinguin un nivell una mica avançat i homogeni per tal que la concentració en l'exercici no es trenqui amb les esperes dels companys que van més endarrerits.